

„... A SZOCIÁLIS MUNKÁHOZ
KÉPZETTSÉG KELL”
(Interjú Ferge Zsuzsával)

2010. a felsőfokú szociális képzések jubileumi éve. Itthon 25 éve indult a szociálpolitikus és 20 éve a szociális munkás képzés. Ferge Zsuzsával beszélgettünk arról, hogyan élte meg ezt az időszakot.

Hogyan kerültél kapcsolatba a szociális képzésekkel?

Azt gondolom, hogy mindenkinek meg lehet erről a maga története. Például ott van **Göllesz Viktor** története, amely szerint a Bárczin született újjá a háború utáni szociális képzés, a szociális szervezőkkel. Ők a 1970-es évek ele-

jén indultak, mi pedig az ELTE-n csak 1985-ben. Vagyis a háború után ők voltak az első „szociális” fecskék – csak épp nem ismert néven, zárt beiskolázással. Nem igazán tudtunk egymásról, semmilyen értelemben nem konkuráltunk. Én akkor ismertem meg a szociális szervező képzést, amikor egy ott végzett hallgató jelentkezett hozzánk továbbtanulni.

Az én történetem máshogy kezdődött. 1968-69-től kezdve többször jártam és tanítottam Angliában. Ebben az időszakban mentem át a szociológiából a szociálpolitikába, amihez szervesen hozzátartozott a szociális munka. Tehát valamikor a 1960-as évek végén kezdtem el nézni, hogy ott, ebben a szakmában mi történik. Először Essexben voltam, ahol **Peter Townsend** tanított, és ahol elsősorban a szociálpolitika volt fontos. Szociális munka tanterv nem volt, de szinte mindenki szociális munkás is volt. Később többször voltam Edinburgh-ban, ahol – az **Adrian Sinfield** által fémjelzett kiváló szociálpolitika mellett – fantasztikusan jó szociális munkás képzés is volt. Közben megismerkedtem sok civillel, többek közt a **Child Poverty Action Group**-pal [Gyermekszegénység elleni akció csoport], és annak későbbi vezetőjével, **Frank Field**del, aki annyira markáns alakja ennek a gondolkodásnak, hogy baloldali kötődései ellenére a konzervatív kormány felkérte a parlamenti munkában való részvételre, egy bizottság vezetésére.

Bárcsak nálunk is így mennének a dolgok. Hogyan folytatódott?

Edinburghban illetve Skóciában ismerkedtem meg jobban a szociális munkával, elméletével és gyakorlatával is, ahol rendkívül szoros a kapcsolat a szociálpolitikai és a szociális munka képzés között. Elkezdtem megérteni, hogy ez micsoda, anélkül, hogy én szociális munkás lettem volna. A hetvenes-nyolcvanas években sikerült „honosítani” a modern szociálpolitikát - bár ennek komoly elméleti előzményei voltak itthon (pl. Hilscher Rezső munkássága). Ha jól emlékszem, 1982-ben lett kutatási főirány a szociálpolitika az MTA Szociológiai Intézetben. Sikerült ebbe a munkába bevonni néhány olyan embert, akiknek volt szociálpolitikai és szociális munkás múltjuk, mint például **Gayer Anikót**. A kutatás folyóirata a **Szociálpolitikai Értesítő** volt, ami sok szociális munkás szakanyagot, és külön szociális munka tematikus számot is közölt. Mégis inkább a **„Társadalmi Beilleszkedési Zavarok”** kutatási főirány nyomán vált a politika számára elfogadhatóvá, hogy legyen valamilyen szociális segítségnyújtás. A gyakorlatban azután a két „főirány” képviselői együtt dolgoztak a megvalósításon. Lelkes elkötelezettje volt ennek az ügynek **Levendel László** doktor, aki rengeteg szociális problémával találkozott a „Lipóton”. Emlékeim szerint nagyon szorosan együtt dolgoztunk azon, hogy Kőbányán létrejöhön az első szociális munkás központ, ami - ha jól emlékszem - már a családsegítő nevet kapta.

(Az élet úgy hozta, hogy elsőként mégsem a kőbányai, hanem a Terézvárosi Családsegítő Szolgálat jött létre.

A „családsegítő” elnevezést pedig elsőként Urbanekné László Judit használta, az általa 1982-ben megalapított „Minerva Családsegítő Szolgálat”-ban, melyet „első magyar szociális kisvállalkozás”-ként jegyez a hazai szociálpolitika-történet. — a Szerk.)

Tíz központ létesítéséről döntött akkor a kormányzat. A második központ, amelynek alapításában valamennyire részt vettem, Szatmárcsékén jött létre. Az első családsegítők között volt a nyíregyházi is, bár arról az a furcsa emlékem, hogy annyira képzetlenek voltak a munkatársak, hogy nem mertek kimenni a Huszár-telepre. Szóval, a 1980-as évek közepén már nagyon látszott, hogy itthon (is) kell a szociális munka. Számomra az angol tapasztalat nyomán az volt világos, hogy a szociális munkához képzettség kell. Hogy nem elég a jó szív, az elkötele-

zettség és a segíteni akarás, hanem mindenféle tudásra is szükség van. Ebben a meggyőződésben nem voltam egyedül. **Hegyesi Gábor** és **a Talyigás Kati** közben hazajöttek, Kati Dél-Amerikából Gábor Ausztráliából. Mindketten tudták, mi a szociális munka. Gábor Ausztráliában fokozatot is szerzett szociális munkából. Ezeket a tudásokat, sejtéseket, meggyőződéseket akkoriban összeraktuk, és voltak közös, konszenzusos eredmények. E mellett mindenkinek voltak saját „rög-eszméi” is, amelyek abban a furcsán képlékeny időkazkban, az átmenet előkészítő éveiben megvalósulhattak. (Így jött létre például a középfokú szociális képzés, vagy a szociálpedagógus képzés. Ez utóbbi abba a hungarikumsorozatba tartozik, amely ebben a kis országban párhuzamosan működött különböző országokból importált rendszereket, mondjuk az egyetemi képzés megkoronázásához 3-4 féle doktori fokozatot magyar-orosz-angolszász eredetűvel, meg a habilitációt, német eredetűvel.) Végeredményben a képzések kialakulása hosszú folyamat volt, amelyben mindenkinek megvan a maga története, hogy mi volt az ő szociális munkás víziója, abból mi valósult meg és ahhoz ő mit tett hozzá. A sok történetből én csak az enyémet tudom elmondani.

Mi volt a Te víziód a szociális munkáról?

Az én víziómban nagy szerepe volt annak, hogy a szociális munkás ne abba az irányba menjen, mint (a közben megismert) amerikai szociális munka, amely egyrészt túlpszichologizált, másrészt gyakran piaci típusú vállalkozás jellegű. Az óhajtott cél az volt, hogy (ahogyan ezt másutt megírtam) a szociális munkások töltsenek be erjesztő szerepet a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésében, segítsék a civil társadalom épülését, a jogtudat, az emberi méltóság erősítését”, vagyis azt, amit mostanság empowermentnek hívnak. Mély benyomást tett rám Angliában a **Citizens' Rights Office**, illetve **Citizens Advice Bureau**. Ez országos és helyileg szerveződő „non-profit” szervezetek hálózata, amelyben leginkább önkéntesek dolgoznak. Amikor a hetvenes években megismerkedtem a szerveződéssel, irodájuk az önkormányzatok épületében volt. Egy óriási szobában ült 10-12 szociális munkás 15 kötet segédanyaggal és 1-1 telefonnal, a szoba másik fele meg várószoba volt. A várakozóknak tanácsra

volt szükségük, vagy valami jogsérelmet érte őket. A soron következő oda ment az éppen felszabaduló munkatárshoz, és megbeszélte vele a problémáját. Tehát itt nem segélyezés történt, hanem a különböző ellátásokhoz való jogokról, eljárásokról, lehetőségekről adtak tanácsot. Sok-sok fajtája van a szociális munkának. Az idők során a közösségi szociális munkával is összetalálkoztam, és ez is beleillett az elképzeléseimbe. Tehát a vízió mindenképpen az volt, hogy a szociális munka segít a szegények egymásra ismerésében, ha lehet, szerveződésekben, a jogok tudatosodásában, a hatalommal való felruházásban, a gerincek kiegyenesítésében. (Mindez feltételezi, hogy vannak szociális jogok, ezt biztosító korrekt jogszabályok.) Ezeket láttam különösen fontosnak egy ilyen feudális országban. És a képzésnek a sok szakmai fogás mellett szemléletben erre kellene törekednie. Azok között, akikkel együtt megcsináltuk a képzést, többé-kevésbé egyetértés volt abban, hogy efelé kell menni. A meglévő potenciális tanárok tudásai azonban nem mindig voltak ilyen gyökerűek, és a magyar gyakorlat sem feltétlenül ilyen fajta szociális munkát igényelt, vagy tűrt el.

Hogyan született meg az egyetemi, főiskolai képzés?

Arról már sokat beszéltem, hogy milyen nehéz volt elfogadtatni az állami-gazgatással, az egyetemekkel, főiskolákkal a szociálpolitika, illetve a szociális munka oktatását. A szociálpolitikával csak az volt a bajuk a különböző döntési fórumoknak (oktatási minisztériumi vezetés, akkreditációs bizottság, egyetemi tanács, szociológiai szakmai testületek), hogy „nem önálló tudományág”. Ez persze igaz, de azóta tudjuk, hogy ez nem jó kritérium. A szociális munkát azért utasították el, mert szerintük nincs benne anyai szaktudás, hogy bármilyen szinten tanítani kéne. Tökéletesen nem értették, hogy miért kell ahhoz képzés, hogy az idős emberek otthonában foglalkozzanak az idősekkel, s hogy az idős emberek az elemi fizikai szükségleteken túl is sokféle törődést igényelnek. Visszatérő mondat volt (mint ahogy ma is az, a „Mercédesszel mennek a segélyért”), hogy „Minek ahhoz diploma, hogy az öregek alatt lepedőt cseréljenek...” Ezeket az akadályokat úgy, ahogy megléptük. A képzések végül akkor indultak el, amikor megszületett a konszenzuális tanterv. Ez **Csehák Judit** és **Bán**

falvi István segítségével történt, az 1989-es konferencián, ahol a „soproni norma” megszületett. A szociális munkás képzés Szekszárdon indult el először, aztán több helyen 1990-ben. Az én történetemhez az is hozzátartozik, hogy a képzés indítása nem volt különösebben szerencsés. Egyrészt a néven a mai napig nem tudunk megegyezni. Ma is ugyanazok a kérdések merülnek fel, mint 1990-ben:

mi az, hogy „munkás”, mi, az hogy „szociális munkás”, ez magyarul nem elfogadható. És noha tényleg a világ minden nyelvén így hívják, nálunk még mindig nem vált megbecsült szakmai névvé, sőt, egyre nagyobb a homály a körül, hogy ki jogosult e név használatára. Másodsor, különböző víziók vagy érdekek miatt még meg sem alakult a szociális munkás képzés, már szét is bomlott. Ahogy már említettem, a középfokú végzettségű szociális asszisztensek (akiknek még nem is igen lehettek megfelelően képzett, kellő gyakorlattal rendelkező tanáraik) hamarabb képződtek ki, mint a felsőfokú szociális munkások. Ám ezen a területen is érvényesül az a gazdasági törvény, hogy „a rossz pénz kiszorítja a jót”, pontosabban az alacsonyabb végzettség kiszorítja a magasabbat. Olcsóbb is, kényelmesebb is a fenntartónak. Ez azóta is így van. Aztán a (leginkább angolszász minták alapján építkező) szociális munkás képzéssel szinte párhuzamosan megindult a (német eredetű) szociálpedagógus képzés is. A két képzés azt hiszem a mai napig nem tisztázta teljesen, az egymáshoz való viszonyát. De talán nem csak a képzések hibája, hogy a szociális munkásoknak gyakran nincs szavuk klienseik érdekének védelmében a helyi hatalmakkal szemben, és sokszor nem képesek arra, hogy előítéletek nélkül tudjanak segíteni mindazokon, akik hozzájuk fordulnak.

Az ELTE ünnepségen májusban említetté a 0. szociálpolitikus évfolyamot (1985-88), ami hivatalosan szociológus képzés volt, de hát mindenki tudta, hogy szociálpolitika tudásokat közvetítettek az oktatók. Mi volt a terved a 0. évfolyam hallgatóival? Mire készítettél fel őket?

Megkezdtek, félig-meddig homályos feltételek mellett, a szociálpolitikus képzést. Ezt tudta és támogatta mind az akkori szociális minisztérium, mind Huszár Tibor, az egyetemi intézet vezetője. A szükségletet felismerték, és szemet hunytak kisebb „csalafintásá-

gaink” felett, amelyek egyébként akkor kevesebb szabályba ütköztek, mint ha mindez ma történné. Az első hallgatók is pontosan tudták, miről van szó. Az volt a tervünk, hogy oktatókat képzünk a remélhetőleg néhány éven belül több helyen meginduló szociálpolitikai képzések számára. Valóban nekem mindig az volt a rögeszmém, hogy először a képzőket képezzük, és azután indítsuk el a képzést. Ez a szociális munkánál kevésbé, a szociálpolitikánál valamivel jobban sikerült. A hallgatók egészen pontosan tudták, hogy ők most szociológia álnéven szociálpolitikát tanulnak, és miközben ez a három éves képzés folyt, azon közben mi a másik kezünkkel azon dolgozunk, hogy az ELTE alapítsa meg a szociálpolitika szakot, tehát ők már szociálpolitikából kapjanak diplomát. Ez nem volt titok, ez teljesen nyilvánvaló volt. Tréfák és összekacsintások tárgya volt ez, és izgatottan vártuk, hogy mi fog előbb beérni, ők-e avagy a szakalapítás. Az igazság az, hogy ők majdnem egy évvel hamarabb értek be és utólag kellett a diplomájukba betenni azt, hogy bocsánat, nem szociológia, hanem szociálpolitika a szakmájuk. Versenyfutás volt, de ők ezt tudták, tehát nem volt zsákba-macska.

Ahogy én tudom, közülük sokan ott voltak Sopronban veled együtt. Te hogyan élted meg a soproni konferenciát 1989-ben?

Amennyire rekonstruálni tudom az eseményeket, az egy eléggé egyedülálló, önmagában álló dolog. Néhány napra összejött 50-60 ember az ország 10-12 iskolájából, akik előtte alig ismerték egymást. A résztvevők jóformán akkor találkoztak és beszéltek először, és négy nap alatt meg tudtak egyezni abban, hogy az első, a második, a harmadik, a negyedik, az ötödik évben milyen tantárgyak legyenek, mekkora súllyal. Akkor még szervesen együtt volt a szociálpolitika és a szociális munka, nem vált ennyire szét. Volt, aki inkább szociális munkát akart csak csinálni, de elfogadták, hogy a szociális munkához hozzátartozik a szociálpolitika, elfogadódott, hogy az egésznek van egy szociológiai háttere, és olyasmin voltak inkább viták, hogy az egészségügy vagy a történelem hány óra legyen a képzésen belül. Természetesen itt is összeálltak kisebb-nagyobb érdekcsoportok, de én komoly nézet-

eltérésre, gyűlölködő vitákra, komoly konfliktusokra egyáltalában nem emlékszem, hanem arra, hogy értelmes dolgokról beszélünk és értelmes megállapodásokat kötöttünk. Azt hiszem, hogy ez tényleg egyedülálló Magyarországon. Nem tudom, hogy ha ma körülnéznék ebben az országban, hol találánék meg azokat az oktatókat, akik akkor sok mindenben egyetértettek, abban is, hogy ennek az országnak mire van szüksége. Nem tudom, hogy a többiek, hogyan emlékeznek rá, de azt gondolom, hogy ez tényleg egyedülállóan jó történet volt.

Mostanság is nagy szükség lenne megegyezésekre, hiszen a képzések tekintetében egy jó pár éve sok mindent nem beszélünk át. Nem beszéltek át Bologna-t, nem beszéltek át az alapképzésre épülő mesterképzést, és nem beszéltek át azt, hogyan tudunk, hogyan lehet szociális munka Ph.D. képzést kialakítani Magyarországon.

Azt hiszem, azt sem beszélte át, hogy mit jelent az, hogy a körülmények végtelenül megváltoztak, hogy az egyenlőtlenségek meghatározódtak, hogy a szociális munka kliensei egyre inkább a nagyon leszakadók, a nagyon mély szegények, a nagyon nyomorultak. Van-e hozzá kulcs, kell-e valamit másképp csinálni? Azt se beszélte át, hogy mi a szociális munka viszonya ahhoz, hogy egyre inkább feltételekhez kötődik minden, amit a központi állam adni akar. Azt gondolom, hogy nagyon-nagyon sok mindent nem emésztett meg a szakma. Főleg azt, hogy hogyan lehet az új körülményekhez alkalmazkodni úgy, hogy a szociális munka ne váljon nyomorenyhítéssé. Ez mind nincs megbeszélve.

Ha visszatekintesz erre a 20-25 évre, akkor mi az, amit eredménynek lehet tekinteni?

Milyen értelemben?

Nyilván van ennek valamiféle fejlődése. Azokból az indulásokból, amiket elmeséltél, mi az, ami megvalósult vagy úgy valósult meg, hogy ez valamiféle jó alapja ennek a szakmának és erre lehet további intézkedéseket tenni?

Attól függ, hogy éppen optimista, vagy éppen pesszimista hangulatban vagyok. Mondok egy pár példát, találmokra. Ha optimista hangulatban vagyok, akkor azt mondom, hogy lett szociálpolitikai és szociális munkás képzés, elfogadták mindkét szakmát, vannak

erre vonatkozó jogszabályok, néhány lépést tettek előre a szociális jogok. Ha pesszimista hangulatban vagyok, akkor egy beteljesületlen álom jut eszembe. Volt egy olyan álomom, hogy Magyarországon értő módon legyen benne a közbeszédben a szociálpolitika: a családi adózástól a nyugdíjrendszorig, vagy a feltételekhez kötött segélyezésig tudjunk minderről beszélni a politikában is, a nyilvánosságban is. Ezzel szemben van egy olyan parlamentünk, ahol például a nyugdíj magánpénztárak megalkotásánál (ami a társadalombiztosítás sarkalatos átalakítása) 1997-ben egyetlen egy képviselő nem mérlegelte ezt a dolgot a társadalmi hatások, vagy a szociálpolitikai elvek szempontjából. Az országgyűlési jegyzőkönyvek tanulmányozása alapján állítom, hogy tényleg egyetlen egy érdemi érv sem volt. Voltak szakmai viták a parlamenten kívül, amiket a parlament nem vett figyelembe. Tehát az, hogy itt informált közbeszéd lenne szociálpolitikai kérdésekben, ez az álom nem igazán vált valóra. A parlamenten kívül valami egyre inkább van, a parlamenten belül szinte semmi, és a két fórum ritkán találkozik. Ennél nagyobb baj, hogy az utóbbi években a parlament átment egy olyan populista parlamentbe, amelyiknek kimondatlan, de központi kérdésévé vált az, hogy hogyan lehet bűnbakot találni az ország problémáinak és később a válság hatásainak a kimagyarázásához. A kirekesztés-ellenes és esélyegyenlőség-párti szövegek ellenére megtalálták a szegényeket és a cigányokat. Két-három évvel ezelőtt a szocialisták sikeresen magukévá tettek lényegében jobboldali populisták eszméket (amelyektől választási sikert reméltek). Bevezették az „Út a munkához” programot, ennek, illetve más elhatározásoknak a feltételeit folyamatosan szigorították, nem indexelték a segélyeket és a családi pótlékot, még a szociális kártya gondolatát is kis híján elfogadták. Mindez a parlamentben ismét nem váltott ki vitát – kormány és ellenzék a lényegben, a szegények megregulázásában, a minimális megélhetéshez szükséges jövedelmi minimum mellőzésében egyetértettek. (Igaz, ekkor már nem olvastam el minden parlamenti jegyzőkönyvet. Örülnék, ha valaki helyreigazítana, és elmondaná, hogy x vagy y képviselő mégiscsak javasolta a szociális minimum napirendre tűzését, vagy nagyhatású beszédet mondott a szociális kártya gondolata ellen.) A helyzet a választások óta nem változott. Számos lépés a korábbiak egyenes folytatásának te-

kinthető - a gondolatok már készen voltak. Ilyen folytatás az iskolai hiányzás családi pótlék felfüggesztéssel szankcionálása, a segélyek indexelésének további halasztása, a kiskorúak (és nagykorúak) eddigénél szigorúbb büntetése kis jelentőségű cselekmények esetében is. (Új elem a nevesített szegények szegénypadra ültetése, de ez egyelőre nem parlamenti téma.) Tehát informált szociálpolitikai közbeszédre továbbra sincs szó, és sem a politikai osztály, sem a nyilvánosság nem védett a jobboldali populizmussal szemben. A szegénység reménytelen növekedése a szegényekkel szembeni elutasítással, ha nem gyűlöletté változott, ami tragikus. De ha optimista vagyok, akkor azt mondom, hogy mégiscsak kiképződött néhány száz ember. Van egy olyan kiváló társadalompolitikai folyóirat, mint az **Esély**, amit **Lévai Katalin** szerkesztett sikeresen jó 10 évig, most pedig **Nyilas Mihály** folytatja egészen kitűnő színvonalon. Hogy van néhány kutató, köztük fiatal kutatók is, akik vállalják, hogy szociálpolitikusok, és nagyon fontos dolgokat kutatnak és tesznek le az asztalra, mondjuk például **Szikra Dorottya**, de akár téged, vagy másokat is mondhatunk. Szóval születnek a szociális munka és szociálpolitika témakörben fontos új munkák. Tehát valami mégiscsak történik. Az érdemi történések között talán azt is számba vehetjük, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek, a szegénység és a kirekesztés témáját az Európai Unió csatlakozás és sok más erőfeszítés miatt valahogy folyton sikerül újra meg újra témává tenni. Tehát nem lehet a dologról teljesen elfeledkezni, miképp a gyerekszegénységről sem.

A szociális munkáról, ha pesszimista vagyok, akkor azt mondom, hogy nagyon-nagyon messze van attól, amit szerettünk volna. Tapasztalati tény, hogy a cigányokkal és szegényekkel szembeni előítéletesség a szociális munkások körében kisebb ugyan, mint az össznépelességben belül, de azért nagyon markánsan jelen van. És ha optimista vagyok, akkor azt mondom, hogy tehát végül is van - ha a gyermekjólétivel együtt számolom -, akkor 2.000 fölötti szociális munkás és gyermekjóléti egység az országban. És biztos, hogy ennek nem kis része úgy működik, ahogy én is elképzelném, vagyis az etikai kódexnek megfelelően, a saját tapasztalatokat folyamatosan feldolgozva, új utakat keresve és találva, előítéletek nélkül. Viszont nagy baj, hogy a szociális munka elfogadottsága messze nem elég jó, és hogy az utolsó néhány évben sok

forráskivonás történt erről a területről is. Baj, hogy a szociális munkás gyerekvédő, védőnő, stb. államilag finanszírozott normatív létszámok nem igazodnak a szükségletekhez. Tehát ahol a kistérségben élők 80 %-a szegény, 100 főre ott is ugyanannyi szociális szakember jut, mint ott, ahol csak a lakosok 1 %-a szegény. Elég régi követelés, hogy valahogy próbálja meg az állam figyelembe venni a forráselosztásnál az adott helyzetet, de siker még nincs.

Összegezve mégis azt hiszem, hogy azért 20-25 év alatt talán történt valami. És hogyha megvan a készség arra, hogy ezt folyton elemezzük, és folyton újragondoljuk, és megvannak a nyilvánosság megfelelő fórumai, akkor majd lesz is valami.

Mostanában gyakran elhangzik, hogy a szociális munkásokat kompetenciákra tanítsuk meg. Ez kicsit annyiban furcsa, mintha eddig nem arra tanítottuk volna. Pedig azt gondolom, hogy eddig is tanítottuk, csak lehet, hogy nem ennyire hangsúlyosan.

Mit is jelent az, hogy „kompetencia-képzés”?

Mondjuk, tudom a Magyar Akkreditációs Bizottsághoz kötni, hogy kompetencia-alapú képzéseket vár el. Tudom a képzési és kimeneti követelményekhez kötni, mert ott is egy pont.

Na mondj egy kompetenciát!

Például: soroljuk föl, hogy mire kell képesnek lennie a szociális munkásnak.

Én addig értem, hogy az általános iskolában nem csak a konkrét tananyagot kell sulykolni, hanem a gyereket kompetenssé kell tenni abban, hogy összefüggéseket értsen, tudjon érvelni, kapcsolatokat kezelni, stb. A „kompetencia-alapú képzés” itt szakítás egy zártabb oktatási szemlélettel, ráadásul jobban figyelembe veszi az egyéni képességeket, adottságokat. De mit jelent ez a szociális munkás - vagy más - szakmai képzésben?

Én nem vagyok elég okos ebben. Éppen ezért szeretném megkérdezni, hogy te mit gondolsz erről.

Fogalmam nincs. Azt gondolom, hogy divatról van szó, már sok ilyen divatot megértünk, hol illet, hol olyat, ez is egy divat. Valaki valamit megértett kül-

földön, vagy félreértett valamit, azt behozta és megpróbálja ráhúzni a magyar gyakorlatra. Persze, minden szakmának sokféle „kompetenciára” van szüksége. Értelmezhetőek egyértelműen szakmai kompetenciák (az orvos tudja a szikét kezelni, a szociális munkás tudja, sőt értelmezni és alkalmazni is tudja a segélyezésre vonatkozó jogszabályokat), és vannak a „hivatási” kompetenciák, amelyeknek morális (etikai) tartalmuk van. A szociális munkában ilyen „kompetencia” mondjuk az empátia, az emberi méltóság tisztelete, a diszkrimináció elutasítása. Vagyis hát mindent lehet kompetenciának hívni, ha kellően ködösíteni akarunk. Bocsánat - lehet, hogy nincs igazam, de nem igazán értem a szómágiát.

Mi jöhet a következő 20-25 évben?

Sose jószoltam, és nem hiszem, hogy lehet. Barabási Albert-László Villanások c. könyvének az az alcíme, hogy „a jövő kiszámítható”. Olyan mérhetetlen mennyiségű digitalizált információ áll már a rendelkezésünkre (például névtelenül feldolgozott óriási mobil-telefon vagy banki tranzakció hálózatokról), hogy a megfejített múltbeli minták alapján sok mindent előre lehet látni. De azért ott vannak a „villanások”, amelyeknek csak a léte kiszámítható, de a következménye kevésbé. (Legalább is én így tudom értelmezni Barabási elméletét.) Sokkal kisebb léptékű az a kérdés, amit egy új esszében járok körül, hogy „ki is csinálta a rendszerváltást”, mennyire volt a változás előre látható? [Társadalmi áramlatok és egyéni szerepek, 2010]. Arra a nyilván sokak által ismert bölcsességre jutottam, hogy a változások mikéntjében a szabályosságok mellett fontos az úgynevezett „kreatív kisebbségek” (Toynbee) szerepe. Új gondolatokat hoznak, és ha ezek megfogannak, a folyamatok és struktúrák kisebb-nagyobb mértékben átalakulnak. A jövő szempontjából fontos, hogyan alakulnak az erőviszonyok különböző társadalom-felfogások és értékrendszerek között, és ezek hogyan hatnak egymásra, illetve az egészre (legyen az egész egy társadalom vagy a glóbusz.) Most például úgy tűnik, hogy a magyar baloldal meghalt. Ami politikai képviselete a parlamentben van, az csak halvány nyomokban kimutathatóan baloldal. És tulajdonképpen nincs olyan párt, amelyik baloldali lenne. Tényleg meghalt a „baloldali” gondolat? Még értelmezni se könnyű ezt a mondatot, olyan sok tartalma van. A

lényege hevenyészett és ideiglenes fogalmazásban talán olyasmi, hogy minden ember egyenlő, egyenlő jogokkal és méltósággal. És ez a gondolat, ha nem is éppen így kifejezve olyan régi, mint az emberiség maga. Nem valószínű, hogy most meghal. Újjá lehet éleszteni? Mesterségesen? Nem tudom, lehet. Én inkább abban bízom, hogy itt, ott, meg amott „kreatív kisebbségek” rá fognak jönni, hogy ez így nem megy. De hogy ez 1 év múlva, 3 év múlva, 5 év múlva, 20 év múlva fog bekövetkezni, én ezt nem tudom. És nem csak az a kérdés, hogy lesz-e új kreatív gondolat, biztos lesz. A kérdés a tartalma és a hatása, az, hogy végül is meg tud-e majd tapadni, el tud-e terjedni, lesz-e belőle mozgás, és milyen? Mindez sok szempontból befolyásolja a szociálpolitikát és a szociális munkát is.

És mit gondolsz, mi legyen a képzések fő árama?

Nekem erről már semmilyen elképzelésem sincs. Amit az egyetemekről hallok (amúgy egyeteme válogatja) nagyon különböző szintek, nagyon különböző történetek vannak.

Azt nem hiszem, hogy bármilyen képzésnek jót tenne, ha a fejkvóta a hallgatók mennyisége felé tolja a felvételt, vagyis az az érdek, hogy minél több hallgatót vegyek fel, mert akkor több pénzt kapok. Mintha lennének is e gyakorlat ellen fellépő új politikai törekvések.

Egy másik nagy dilemma a személyesség szerepe a személyes szolgáltatásokra való képzésekben (pedagógustól szociális munkásig). Részben a pénzihiány, részben az informatika elsodor ettől a világtól. Legalább gondolkodni érdemes lenne a változás kárain, hasznain, alternatíváin. És nagyon nagy kérdés a képzés morális tartalma. A moralitás mindig érték-kötött, az értékrendszerek pedig eltérőek lehetnek. Érvényesek-e tehát minden szociális munkás képzésben a szociális munkások nemzetközi etikai elvei, amelyek között kiemelt szerepe van az emberi jogoknak, a másik méltósága tiszteletének, a diszkrimináció-mentességnek, hogy csak elkezdjem a sort. Ha nincsenek közös etikai elvek, nem lesz egységes szakma és egységes képzés. Jó lenne végiggondolni, megbeszélni ezt a folyamatot is.

Az interjút készítette:

SZOBOSZLAI KATALIN

szkati@de-efk.hu